

ЗАМАНАУИ ТЫҢДАУШЫНЫҢ ҚАБЫЛДАУЫНДАҒЫ ДӘСТҮРЛІ МУЗЫКАЛЫҚ МҰРАНЫҢ ТРАНСФОРМАЦИЯСЫ

Қуат Мұсабаев¹, Іңкәр Хамзина²

^{1,2}Темірбек Жүргенов атындағы Қазақ ұлттық өнер академиясы
(Алматы, Қазақстан)

Аңдатпа. Заманауи мәдени орта дәстүрлі музыкалық мұраны қабылдау мен жаңғыртудың жаңа тәжірибелерін қалыптастырып, тыңдаушының санасында оның түрлену процестерін белсендіреді. Мақалада қазақ этно-фольклорлық музыкасы тұрғысында халық шығармашылығының киелі, символдық және әуезді-ырғақтық кодтарының сандық аудиторияның үмітіне қаншалықты сай келетіні қарастырылады. Зерттеудің мақсаты – дәстүрлі музыканың мәдени өзектіленуіне ықпал ететін сахналық және бұқаралық ақпарат құралдарында көрсетілу тетіктерін анықтау. Әдістеме мәдени антропология, арт-менеджмент, музыкатану және медиа талдау әдістерін қамтитын пәнаралық көзқарасқа негізделген. Эмпирикалық база этникалық элементтерді қазіргі жанрлық және визуалды форматтарға біріктіретін заманауи қазақстандық музыкалық жобалардың кейстерінен тұрады. Қатысушыларды бақылау, визуалды және дискурсивті талдау әдістері қолданылады. Зерттеу этно-музыкалық мұраны көрсетудің негізгі эмоционалды-визуалды кодтау, сахналық будандастыру және медиа-бағытталған промоутер принциптерін белгіледі. Арт-менеджмент дәстүр мен оның заманауи интерпретациясы арасындағы негізгі делдал ретінде белгіленген. Практикалық маңызы – этникалық музыканы қабылдаудың жаңа формаларын ескере отырып, оны сақтау мен танымал етудің тиімді стратегияларын әзірлеу мүмкіндігінде. Зерттеу дәстүрлі өнердің мәдени бейімделуін түсінуге үлес қосып, постколониалдық және цифрлық контекст жағдайында музыкалық мұрамен шығармашылық өзара әрекеттесу үлгілерін ұсынады. *Зерттеу нәтижелері:* Зерттеу барысында этно-музыкалық мұраны сахналық трансформациялаудың негізгі стратегиялары айқындалды: эмоционалды-визуалды кодтау, жанрлық будандастыру және медиа арқылы ілгерілету. Тыңдармандардың қабылдауына жүргізілген сауалнамалар жастардың этно-музыкаға заманауи форматтар арқылы қызығушылығы артып келе жатқанын көрсетті.

Түйін сөздер: этно-фольклорлық музыка, дәстүрлі мұра, заманауи тыңдаушы, арт-менеджмент, сахналық трансформация, мәдени бейімделу.

Дәйексөз үшін: Мусабаев Қуат, Іңкәр Хамзина. “Заманауи тыңдаушының қабылдауындағы дәстүрлі музыкалық мұраның трансформациясы”. *Central Asian Journal of Art Studies*, т. 10, № 3, 2025, 164-179 б., DOI: 10.47940/cajas.v10i3.1090

Авторлар қолжазбаның соңғы нұсқасын оқып, мақұлдады және мүдделер қайшылығы жоқ екендігін мәлімдейді.

Кіріспе

Динамикалық өзгеретін мәдени орта мен жаһандық коммуникациялық үдерістер жағдайында дәстүрлі өнерді сақтау, көрсету және қабылдау мәселелері ерекше маңызға ие. Атап айтқанда, қазақтың дәстүрлі этно-фольклорлық музыкасы мәдени мұраның маңызды құрамдас бөлігі ретінде терең және жан-жақты талдауды қажет ететін жаңаша бағыттар, тарату арналары мен қабылдау әдістеріне бейімделу қажеттілігінің алдында тұр. Қазіргі тыңдаушы жай ғана мәдени өнімдерді пассивті тұтынушы емес, бейнелік, эмоционалдық және цифрлық аспектілер арқылы да араласатын мәдени процестердің белсенді қатысушысына айналды. Бұл жағдай музыканы қабылдаудың жаңа тәжірибесін қалыптастыруда шешуші рөл атқаратын мультимедиялық платформалардың маңыздылығын көрсетеді. Осыған байланысты әртістер мен арт-менеджерлер дәстүрлі музыкалық мұраны сақтай алатын, оны заманауи аудиторияға қолжетімді және мазмұнды ете алатын инновациялық бейнелеу стратегияларын әзірлеу қажеттілігіне тап болып отыр. Дәстүрлі музыканы заманауи контексте қайта қарастыру оның тарихи маңызынан бас тартуды білдірмейді, керісінше өткен мен бүгіннің

диалогының жаңа формаларын құруды көздейді. Бұл процесте арт-менеджмент мәдени өндірісті басқаруда және музыка қабылданатын эмоционалды және көрнекі ортаны қалыптастыруда орталық рөл атқарады.

Бұл мақаланың мақсаты — қазіргі тыңдаушылар санасында дәстүрлі музыкалық мұраны қабылдаудың трансформациясына егжей-тегжейлі талдау жасап, сонымен қатар дәстүр мен заманауи аудитория арасындағы тиімді диалогты қамтамасыз ететін басқарушылық, эстетикалық және коммуникациялық тәсілдерді анықтау. Бұл зерттеу пән ретінде арт-менеджмент үшін маңызды және жаһандану жағдайында мәдени мұраны сақтау мен ілгерілетудің маңыздылығын арттыру үшін дәстүрлі музыкалық мұраны қазіргі мәдени контекстке сәтті кіріктіру үшін пайдалануға болатын стратегияларды анықтауға бағытталған.

Қазіргі гуманитарлық білімдегі музыкалық мұра этникалық топтың тарихи және көркемдік жадын білдіретін тұрақты этномәдени тәжірибелердің, дыбыстық формалардың, орындаушылық дәстүрлердің және ритуалдық-функционалдық үлгілердің жиынтығы ретінде түсіндіріледі (Неттл 54). Ол дыбыстық мәтінді ғана емес, мағыналар жүйесін, құндылықтарды, мифологемалар мен ұжымдық тұлғаны қамтиды.

Қазақтың дәстүрлі мәдениеті жағдайында музыка ең алдымен ғұрыптық іс-әрекеттермен, әлеуметтік институттармен (той, ас, жараспаз), киелі күнтізбе және ұрпақтар арасындағы мәдениетті жеткізу қызметімен тығыз байланысты ауызша және дыбыстық жүйе ретінде қалыптасты. Жеке баяндау (жыр, терме), аспаптық импровизация (күй), вокалдық импровизация және эпикалық жаттау сияқты түрлері басым болды. Дегенмен, қазіргі мәдени жағдайда дәстүрді қабылдау және жеткізу формалары айтарлықтай өзгерістерге ұшырауда. Дәстүрлі музыка жанды, салт-дәстүрге бай орындау контекстінде емес, цифрлық платформалар, сахналық қойылымдар, фестиваль форматтары және бейне таспасында медиацияланған арналар арқылы қабылданады (Райс 36). Осылайша, функционалдық шартты болмыстан репрезентативті модельге көшу жүреді, мұнда музыкалық шығарма визуалды және баяндау контекстінде енгізілген мәдени артефакт мәртебесіне ие болады. Бұл музыкалық мұраны қабылдау үлгілерін қайта қарастыру қажеттілігін алдын ала анықтайды. Бүгінгі таңда ол өзін-өзі қамтамасыз ететін код ретінде емес, визуализацияны, драматургияны, эмоционалды тартымдылықты, сондай-ақ, уақытша және ырғақты бейімделуді қамтитын медиа кеңістіктің элементі ретінде қызмет етеді. Қабылдау мультимодальды сипатқа ие болуда: қазіргі тыңдаушы мәдени өніммен бір мезгілде есту, көрнекі, эмоционалды және контекстік арналар деңгейінде әрекеттеседі. Сонымен бірге, мәдени құзыреттілік шегі төмендейді — қабылдау жанрлардың семантикасын алдын ала білуді қажет етпейді, бірақ нақты көрсетілім мен эмоционалды қатысуды қажет етеді. Мұндай жағдайларда музыкалық мұраны трансляциялау және бейімдеу процестерін институттандырылған басқару қажеттілігі туындайды. Арт-менеджмент саласы өз кезегінде мәдени саясат элементтерін,

шығармашылық салалар мен медиа коммуникацияларды қамтитын пәнаралық жүйе ретінде қалыптасады. Оның функциялары іс-шараларды ұйымдастырумен шектелмейді, сонымен қатар, аудиториямен стратегиялық жұмысты, өнімді дұрыс позициялауды, бейнелеу тілін заманауи талаптарға бейімдеуді және дәстүрдің символдық капиталына тиімді басшылық етуді қамтиды (Osrapova, Jumaniyazova 1790). Материалдық емес мәдени мұра саласындағы арт-менеджмент өзгермелі мәдени ландшафтта музыкалық мұраның тұрақты жаңғыртылуын қамтамасыз етіп, мазмұнның тереңдігін сақтайды және бір мезгілде заманауи аудиторияның үмітіне сәйкес пішінді бейімдейді.

Әдістер

Бұл зерттеудің әдіснамалық негізі қазіргі мәдени орта контекстінде қазақ музыкалық мұрасының трансформациялану процестерін жан-жақты зерттеуге мүмкіндік беретін мәдени антропология, музыкатану, арт-менеджмент және медиа-талдау құралдарын біріктіретін пәнаралық көзқарас болып табылады. Зерттеу мақсаты — этно-фольклорлық музыканың жаңа аудитория тарапынан қабылдануына әсер ететін бейімделу тетіктерін анықтау. Сапалық талдау шеңберінде қатысушыларды бақылау, кейс-стади, визуалды-семантикалық талдау және медиа кеңістігін талдау әдістері қолданылды. Зерттеудің эмпирикалық негізі дәстүрлі формаларды қайта қарастырумен белсенді жұмыс істейтін заманауи қазақстандық музыкалық жобалар, соның ішінде жеке орындаушы ARO, «Step sons» тобы және этникалық дыбыстармен тәжірибе жасайтын басқа тәуелсіз орындаушыларды құрайды. Бұл кейстер қазақтың музыкалық болмысының заманауи жанрлық-сахналық және цифрлық форматтарға саналы

түрде кірігу критерийі, сондай-ақ, медиа саласындағы және тыңдаушы аудиториядағы реакция дәрежесі негізінде таңдалып алынады. Сандық платформаларда (YouTube, Facebook, TikTok және т.б.) таратылатын жанды орындаулар, бейнеконтенттер және концерттік форматтар музыкант пен заманауи аудитория арасында делдал рөлін атқаратындықтан оларға ерекше назар аударылады. Көрнекі шешімдерге, сахналық мінез-құлық пен дәстүрлі әуендерді көрсету контексттеріне талдау жүргізіліп, көрнекі және эмоционалды әсер етудің негізгі стратегияларын анықтауға мүмкіндік берді. Медиа талдау қазақстандық музыка сахнасындағы заманауи трендтерді қамтитын ұлттық және халықаралық БАҚ (Euronews, Qazinform, The Diplomat) басылымдарын зерттеуді қамтыды. Теориялық аппаратпен жұмыс істеу кезінде музыкалық дәстүрді қоршаған ортаның өзгеруіне сезімтал ашық жүйе ретінде қарастыруды ұсынатын этномызыкадану классиктерінің, соның ішінде Бруно Неттл мен Тимоти Райстың еңбектері пайдаланылды. Музыкалық мұраны қабылдауды талдау постколониалдық теория және мәдени бейімделу теориясы призмасы арқылы деколонизация және жеке басын визуалды қайта форматтау концепциясына баса назар аудара отырып жүргізілді. Арт-менеджменттің дәстүр мен заманауи форматтар арасындағы дәнекер ретіндегі рөліне, сондай-ақ, мәдени өнімді тұрақты жылжытуға бағытталған стратегияға ерекше назар аударылады. Ұлттық мәдени кодты қайта қарауға және жаңартуға бағытталған Қазақстанның мемлекеттік саясаты контекстінде зерттеу қосымша мәнге ие болады. Осылайша, жұмыстың әдістемесі дыбыс пен бейнені талдауға ғана емес, сонымен қатар дәстүрлі музыканың заманауи өнер кеңістігінде өміршең болуын қамтамасыз ететін мәдени делдалдық стратегияларды зерттеуге негізделген.

Пікірталас

Қазіргі мәдени кеңістік материалдық емес мәдени мұраны қабылдау, тарату және түсіндіру тетіктерінің трансформациялануымен сипатталады. Осының аясында арт-менеджмент ұйымдық ресурс ретінде ғана емес, сонымен қатар, дәстүрлі формалардың тыңдаушылардың жаңа ұрпағы үшін қолайлы және мағыналы контекстке өтуін қамтамасыз ететін мәдени стратегия ретінде де әрекет етеді. Бұл трансформацияның негізгі бағыттарының бірі жанрлық будандастыру — дәстүрлі дыбыс материалының элементтерін заманауи стильдік қабықшаға мақсатты түрде енгізу. Бұл тәжірибе мәдени кодтарды сақтауға мүмкіндік береді, сонымен бірге, оларды қазіргі қабылдау форматтарында қолжетімді етеді. Жанрлық будандастырудың бұл тенденциясы мәдени кодты сақтап қана қоймай, оны цифрлық дәуірдің эстетикалық сұранысына бейімдеуге ұмтылатын қазіргі қазақстандық әртістердің тәжірибесінде көрініс тапты. Аудиовизуалды қойылымдардың стратегиялық тұрғыда құрылған формалары, тарату платформаларын пайдалану және дәстүрлі элементтермен (әуен, ырғақ, аспаптық сүйемелдеу) мазмұнды жұмыс арқылы орындаушылар этно музыканы өзекті медиа өнімге айналдырады. Төменде арт-менеджменттің қазіргі мәдени орта контекстінде дәстүрлі музыкалық мұраны қабылдауды түрлендіруге қалай ықпал ететінін көрсететін осы стратегияны тәжірибеде жүзеге асыру жағдайлары берілген.

«Steppe Sons» жобасы Алматыда 2018 жылдан бері белсенді жұмыс істеп келе жатқан этно-джаз бағытындағы формация ретінде қалыптасты. Музыканттар ұлттық аспаптарды — домбыра, қобыз, шаңқобыз және т.б. джаз импровизациялары мен заманауи өңдеулерді үйлестіреді. Бұл синтез

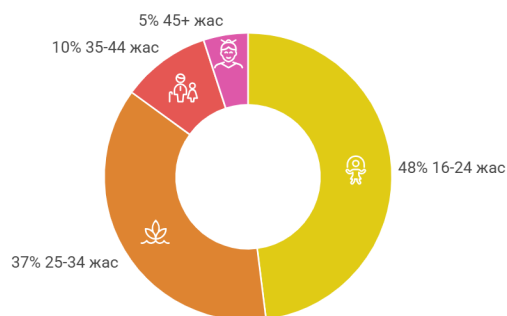
қазақтың мәдени кодын сақтауға, сонымен бірге, оны импровизация, көркем шығармашылық және ұжымдық музыка маңызды болатын джаз дәстүріне айналдыруға мүмкіндік береді (YouTube 2021). Топ жүйелі түрде театр сахналарында өнер көрсетеді — мысалы, LaBohème театрында (Алматы), ол музыканы визуалды эффектілермен және хореографиямен үйлестіретін заманауи этно-джаз концертін ұсынды (Facebook video 2019). Бұл іс-шаралардың архитектурасы, соның ішінде кеңістіктік сахналау, жарықтандыру шешімдері және дыбыстық инженерия — этникалық ерекшелікті заманауи сахналық өнер призмасы арқылы ашады. Жобаның арт-менеджменттік стратегиясы келесі құралдарды қамтиды:

- репертуар бойынша кураторлық жұмыс (халық әуендерін өңдеу және джаз формасына аспаптық бейімдеу);
- өткізу орындарын ұйымдастыру (балама театрлар, театрлық концерт залдары);
- хореографтармен, дыбыс инженерлерімен және бейнелеуші суретшілермен пәнаралық ынтымақтастық;
- онлайн хабарландыруды, тікелей бейне түсіруді және арналар арқылы таратуды қоса алғанда, медианы қолдау. 2025 жылы Алматы қаласында және онлайн-платформаларда Steppe Sons шығармашылығын қабылдау бойынша сауалнама жүргізілді (N=150). Сауалнамада тыңдармандардың жас құрамы, білім деңгейі, музыканы тұтыну арналары, шығармашылықты бағалау және эмоциялық әсерлері қарастырылды. Жиналған мәліметтер төмендегі графиктерде ұсынылған.

Сауалнама нәтижелерінің сипаттамасы:

1-суретте Steppe Sons тыңдармандарының жас құрамы көрсетілген. Көріп отырғанымыздай, аудиторияның басым бөлігі — жастар: 16-24 жас аралығындағылар — 48%,

Жастардың жас құрамының үлесі

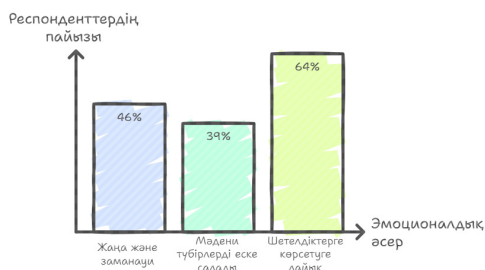

1 сурет. Жастардың жас құрамының үлесі. Авторлық сауалнама деректері (Алматы, 2025)

Steppe Sons шығармашылығын бағалау

2 сурет. Steppe Sons шығармашылығын бағалау. Авторлық сауалнама деректері (Алматы, 2025)

3 сурет. Эмоциялық әсер. Авторлық сауалнама деректері (Алматы, 2025)

25-34 жас аралығындағылар — 37%. Бұл көрсеткіш ансамбльдің шығармашылығы ең алдымен жас буынға бағытталғанын және олардың музыкалық талғамына сәйкес келетінін дәлелдейді.

2-суретте тыңдармандардың шығармашылықты бағалау өлшемдері берілген. Респонденттердің 69 %-ы ұлттық аспаптардың қолданылуын ерекше құндылық ретінде атап өткен, ал 74 %-ы этно мен джаздың

жанрлық будандасуын ұтымды деп бағалаған. Сонымен қатар, сауалнамаға қатысқандардың 52 %-ы Steppe Sons шығармашылығы арқылы қазақ мәдениетін жаңа қырынан танығанын мәлімдеген. Бұл этно-музыканың тек эстетикалық емес, мәдени-ағартушылық қызметін де атқаратынын көрсетеді.

3-сурет тыңдармандардың эмоциялық әсерін сипаттайды. Жауаптардың 46 %-ы «жаңа әрі заманауи» әсерді атаған, 39 %-ы «мәдени түбірлерді еске салатынын» айтқан, ал 64 %-ы бұл музыканы шетелдік аудиторияға көрсетуге лайық деп бағалаған. Мұндай нәтижелер Steppe Sons ұсынған этно-джаз синтезінің тек ішкі аудиторияға емес, халықаралық кеңістікте де әлеуетті тартымдылығын көрсетеді.

Жалпы алғанда, сауалнама нәтижелері ансамбльдің басты тыңдармандары жастар екенін, олардың ұлттық кодты жаңа жанрлық форматтарда қабылдауға бейім екенін дәлелдейді. Бұл кешенді тәсіл этникалық музыканы қабылдаудың жаңа үлгісін — аудио форматтан шығарып, визуалды-хореографиялық ортаға кіріктірілген жобаны қалыптастырады және қазақтың музыкалық дәстүрін эмоционалды әсері күшті заманауи мәдени өнімге айналдырады.

Қазақтың рәп орындаушысы ARO-ның (Арман Сейтжаппаров) жұмысы дәстүрлі музыкалық интонацияны (күй) қалай қайта ойластыруға және заманауи қалалық речитативке біріктіруге болатынының сәтті үлгісі болып табылады. ARO сөйлеу формаларын (рәп) қазақ күйінің акустикалық сүйемелдеуімен үйлестіре отырып, тарихи жадты да, заманауи сезімталдықты да қызықтыратын бірегей мәдени форма жасайды (NTK.kz). Суретшінің, әсіресе, Pater 123 шоу жобасы аясындағы қойылымдары дәстүрмен концептуалды жұмысты көрсетеді. Мұнда күй иллюстрация немесе фон қызметін атқармайды, мәтіннің эмоционалды-

семантикалық контурын белгілейтін белсенді музыкалық элементке айналады. ARO күйді қазіргі баяндау формасына бейімдей отырып, жанды диалог кеңістігіне қайтарады. ARO жұмысын заманауи қалалық және технологиялық ортада жыр жанрын қайта қарау әрекеті ретінде түсіндіруге болады. Оның речитативті орындау мәнері, лирикасының мазмұндық тереңдігі мен қазақ тілін қолдану ерекшелігі жыраудың тарихи жады мен әлеуметтік-мәдени түсініктеменің тасымалдаушысы ретіндегі қызметімен үндеседі (Forbes Kazakhstan). Дегенмен, дәстүрлі жырдан айырмашылығы, ARO рәп құрылымын, минималистік саундтректі және цифрлық тарату платформаларын (YouTube, TikTok) пайдаланады, бұл жас ұрпаққа қолжетімді әңгімелеудің жаңа форматын жасайды. Демек, оның шығармашылығын айтыс, жыр және рәп арасындағы сабақтастық ретінде қарастыруға болады, онда қазақтың ауызша дәстүрі өзінің мазмұндық тереңдігін жоғалтпай, жаңа медиа-тұлғаға ие болады. Музыкалық трансформацияның аудиторияға әсерін нақты мысалдар арқылы да байқауға болады. Мәселен, халық күйлерінің ішінде ең танымалының бірі — Құрманғазының «Адайы». Оның классикалық орындаудағы нұсқасы YouTube платформасында соңғы бес жылда шамамен 300 мың қаралым жинаған (1-кесте).

Кесте 1-де көрсетілгендей, Құрманғазының «Адай» күйінің классикалық орындаудағы бейнежазбасы YouTube платформасында соңғы бес жылда шамамен 300 мың қаралым жинаған (YouTube 2021). Ал ARO-ның осы күй мотивіне негізделген рәп-интерпретациясы небәрі төрт ай ішінде 118 мыңнан астам қаралымға жеткен (YouTube 2025). Бұл салыстыру дәстүрлі музыканың заманауи форматтағы қайта ойлау арқылы аудиторияға әлдеқайда жылдам әрі кеңінен таралатынын көрсетеді. Музыкалық трансформация

1 кесте. «Адай» күйінің классикалық және заманауи интерпретациясының салыстырмалы көрсеткіштері

Критерийлер	Құрманғазы – «Адай» (классикалық нұсқа)	ARO – «Адай» мотивімен рэп
Орындау форматы	Домбыралық аспаптық күй	Рэп-вокал + күй әуені
Музыкалық параметр	Пентатоника, остинат ырғақ, табиғи тембр	Пентатоника + урбан ритм, электро-эффект
YouTube қаралымдары	300 000	118 000
Уақыты	5 жыл	4 ай
Орташа айлық өсім	~5 000	~29 500
Аудитория профілі	дәстүрлі өнер әуесқойлары, ересек буын	жастар, цифрлық аудитория
Тарату арнасы	Концерттік қойылымдар, YouTube	YouTube, TikTok

тыңдаушыға қолжетімділікті арттырып қана қоймай, мәдени кодтардың жаңа контексте қайта жандануының да айғағы болып табылады.

Жаңа бағыт — КиуРОР құрылғанын жариялаған суретші Ақбота Болышованың шығармашылығы ерекше орын алады (Еuronews 2024). Бұл қазақ күйінің философиясы мен интонациялық құрылымына негізделген, бірақ вокалдық партиялар, эстрадалық өңдеулер, бейнелік баяндау және хореографиялық шешімдер арқылы қайта өңделген жанрлық үлгі. Бұл жүйеде аспаптық дәстүр күй орындауындағы ерлердің үстемдігіне қатысты ығысуды білдіретін әйел дауысымен қайта түсіндіріледі. Болышова өз қойылымдарын көрнекі және сахналық тұрғыдан қарапайым концерт формасынан шығарып, көркемдік жағынан спектакльге жақыдатады. Арт-менеджмент мұнда жанрлық концепцияны әзірлеуді, визуалды брендті қалыптастыруды, цифрлық және офлайн платформа стратегиясы: фестивальдармен (Spirit of Tengri) және шығармашылық орындармен ынтымақтастық, YouTube, Instagram желілерінде тректер мен бейне контентті орналастыру, сондай-ақ, мекемелермен (мұражайлар, мәдени орталықтар, театрлар) диалогты қамтиды. Оның ісі де маңызды, өйткені, ол дәстүр декоративті емес, стратегиялық тұрғыдан

қайта қарастырылса, феминистік, өзекті және тұжырымдамалық болуы мүмкін екенін көрсетеді.

Димаш Құдайберген — Қазақстанның қазіргі географиясы. Оның шығармашылығы халықаралық деңгейде мойындалған және Вокал академиясы оның репертуарын классикалық кроссовер жанры аясында орындалатын қазақтың дәстүрлі туындыларына («Самалтау», «Дайдидау», «Ұмытылмас күн») негіздейді. Оның мәдени рөлі музыкалық дипломатияның нағыз үлгісі болып табылады: әнші мемлекеттік сапарлар, халықаралық форумдар мен мәдени жобалар кезінде Қазақстанның ұлттық кодтары мен рухани құндылықтарының символына айналды. Қойылымдар заманауи сахналық стандарттарға сай жасалған: хореография, бейне инсталляция, сандық костюм шешімдері, сахналық дизайн. Ауланы безендіруде қазақтың ұлттық би үлгілері, киімдері, пейзаждары мен мифологиялық мотивтері үлкен рөл атқарады. Мысалы, «Киелі мекенім» бейнебаянында Қазақстанның тарихы, тарихи және мәдени мұрасы көрсетіледі (Qazinform,2024).

Арт-менеджмент тұрғысынан Димаштың жобасы көп деңгейлі үлгіні қамтиды: біріншіден, ұлттық патриоттық код; екіншіден, елдің жұмсақ күші. Осы ретте Қазақстандық стенд

орталығы мен туризм департаменттері ең танымал туристік пакеттердің бірі болып табылатын «Димаш туры» ұйымдастырды. Сонымен қатар, Димашта әлеуметтік желілерде «Dears» фан-коғамдастықтары құрылып, олар мәдени сұраныстың халықаралық деңгейде таралуына үлес қосады (Чили, Аргентина, т.б.) (The Diplomat, 2025)

Димаш Құдайбергеннің халықаралық аудиториясы мен цифрлық көрсеткіштері оның этникалық музыканы ғаламдық деңгейде танымал етуге зор үлес қосқанын дәлелдейді. Ресми YouTube арнасында шамамен 2,8 млн жазылушы және 570 млн-ға жуық қаралым тіркелген. Алматыдағы стадиондық концертінде 35 мыңға жуық көрермен жиналып, олардың қатарында 70 елден келген шетелдік тыңдармандар болды. 2025 жылы Алматыда өткен фан-ивентке 10 мың жанкүйер қатысып, 45 елден көрермендер жиналды. Сонымен қатар, Instagram-дағы парақшасының жазылушылары 4 млн-ға жетті. Бұл деректер Димаштың шығармашылығы дәстүрлі музыкалық кодты тек ұлттық деңгейде ғана емес, халықаралық мәдени кеңістікте де сәтті таныта алатынын көрсетеді. Мұндай кешенді стратегия демеушілердің, мемлекеттік органдардың және жанкүйерлер қауымының үйлесімді жұмысының нәтижесі. Бұл уақыт талабы ғана емес, Қазақстанның халықаралық бренд дипломатиясының үлгісі.

Қазақ музыкалық кеңістігіндегі жанрлық будандастыру үдерісі өнерді басқарудың күрделі стратегиялары арқылы жүзеге асады. Бұл жанрлардың синтезін ғана емес, сонымен қатар, қабылдау мәдениетін, эмоциялық әсерді және мәдени контекстпен жұмысты қамтиды. Ұсынылған жағдайлардың барлығы дәстүрді заманауи мәдениетке сәтті енгізу стратегиясы — саналы позиция, визуалды және семантикалық брендинг, медиа қолдау және аудиториямен икемді коммуникацияның үйлесімділігін талап ететінін көрсетеді.

Осы тұрғыдан алғанда, арт-менеджер тек ұйымдастырушы емес, дәстүрдің жаңа мәдени форматтарда органикалық өмір сүруіне жағдай жасайтын мәдениет сәулетшісі ретінде көрінеді. Оның еңбегінің арқасында қазақтың дәстүрлі музыкасы мұражайлық бейнелеу объектісі болудан, XXI ғасырдағы мәдени диалогтың серпінді қатысушысына айналды.

Нәтижелер

Сонымен, жинақталған материалдар мен талдау нәтижелеріне сүйене отырып, зерттеу барысында қазақтың дәстүрлі этно-фольклорлық музыкасын қазіргі тыңдаушылардың қабылдауындағы бірқатар маңызды өзгерістер мен тенденциялар атап өтілді. Алынған деректерге сүйене отырып, қазіргі заманғы музыкалық аудитория үшін музыкамен байланыс орнатуда орындаушының эмоционалдық әсері, визуалды контекст және тұлғалық бейнесі шешуші рөл атқаратыны анықталды. ARO және Steppe Sons сынды заманауи музыканттарды мысалға ала отырып, дәстүрлі музыкалық элементтер мен заманауи сахналық форматтардың үйлесімі тыңдаушыға этномәдени мағыналарды таныс және тартымды түрде жеткізуге мүмкіндік беретіні атап өтілді. Зерттеу барысында дәстүрлі музыка тек «тарихи жады» немесе этнографиялық нысан ретінде ғана емес, керісінше, қазіргі өмір шындығымен үндес, жаңа мағынаға ие өнер түрі ретінде қабылданатыны анықталды. Бұл тыңдаушыны тек музыкалық емес, мәдени болмыс туралы да ой елегінен өткізуге мәжбүр етеді. Сонымен қатар, зерттелген жобаларда өнерді басқару тәсілдері, сахналық бейне, дыбыс пен жарық бағыты сияқты көрнекі және эстетикалық құралдардың маңыздылығы дәлелденді. Тыңдаушы музыкамен тек есту арқылы ғана емес, көру және эмоциялық тәжірибе арқылы

да байланысады. БАҚ пен әлеуметтік желілерде жүргізілген медиа-сараптама көрсеткендей, тыңдаушылар дәстүрлі музыканың заманауи нұсқаларын заманауи әрі өзекті деп қабылдайды. Дәстүрлер мен инновациялардың бұл үйлесімі қазіргі мәдени кеңістікте ұлттық музыкалық мұраның өміршеңдігін қамтамасыз етуге көмектеседі. Сонымен қатар, зерттеу постколониалдық дискурс аясында әзірленген жобалар ұлттық музыкалық мұрасын жаңаша түрде қайта қарастыра отырып, қайта елестетуге мүмкіндік беретінін көрсетеді.

Жалпы алғанда, зерттеу нәтижелері дәстүрлі музыкаға деген көзқарасты өзгерту және оның қазіргі мәдени үдерістегі орнын қайта қарастыру қажеттігін көрсетеді. Арт-менеджмент, медиа және сахналық форматтар бұл процесте делдал ретінде шешуші рөл атқарады. Осылайша, қазіргі тыңдаушы үшін дәстүрлі музыка өткеннің үні ғана емес, болашақтың ажырамас бөлігі екені анықталды.

Негізгі тұжырымдар

Зерттеу барысында қарастырылған материалдар мен музыкалық жобалар негізінде төмендегідей негізгі тұжырымдар жасалды:

— дәстүрлі музыканың заманауи интерпретациясы тыңдарманның эмоциялық және мәдени тәжірибесіне тікелей әсер етеді. Музыка мен сахналық бейне арқылы этникалық сәйкестіктің қайта құрылуы байқалады, бұл тыңдарманның ішкі рефлексиясына, мәдени тамырларына қайта үңілуге түрткі болады;

— қазіргі орындаушылар мен арт-менеджерлердің тәсілдері дәстүр мен заманауи формалардың үйлесімін табуға бағытталған. Бұл қазақ музыкалық мұрасының өміршеңдігін арттырып, оны жаңа буынға жақындатады. Дәстүрлі сарындар мен заманауи жанрлардың тоғысуы — музыкалық көптүрліліктің

көрінісі ғана емес, сонымен қатар, мәдени байланыстың жаңа формасы;

— медиа мен цифрлық платформалардың ықпалы — этно-фольклорлық музыканың жаңа аудиторияға жол табуына себепкер. Бұл бағытта визуалды репрезентация, сахналық стиль және әлеуметтік желідегі белсенділік маңызды рөл атқарады;

— зерттеуде талданған мысалдар көрсеткендей, тыңдармандар үшін тек музыкалық дыбыс емес, сонымен қатар, оны ұсыну тәсілі, орындаушының бейнесі және мәнмәтіні маңызды. Осы элементтердің үйлесуі арқылы дәстүрлі музыка қазіргі мәдени кеңістікте өзектілігін сақтап отыр;

— дәстүрлі музыканың сахнаға қайта оралуы — тек өткенге шолу емес, сонымен бірге, мәдени мұраны жаңаша зерделеу, оны келешекпен байланыстыру амалы ретінде көрінеді. Бұл үрдісте арт-менеджмент пен креативті тәсілдердің рөлі ерекше.

Осылайша, зерттеу нәтижелері қазақтың музыкалық мұрасы бүгінгі қоғаммен тіл табысуға қабілетті екенін дәлелдеді. Дәстүр мен жаңашылдықтың үндестігі қазіргі музыкалық тәжірибенің басты бағытына айналууда. Бұл қазақ мәдениетінің заманауи болмысында өзіндік орны бар екенін көрсетеді.

Қорытынды

Қазіргі тыңдаушының қабылдауындағы дәстүрлі музыкалық мұраның трансформациясын талдау қазақстандық медиа кеңістігінде болып жатқан бірнеше негізгі мәдени-коммуникативтік ауысуларды анықтауға мүмкіндік береді. Цифрландырумен, визуалды ойлаумен және платформалық экономикамен сипатталатын постиндустриалды қоғам жағдайында дәстүрлі музыка енді тек этнографиялық немесе мұражайлық қызығушылық объектісі болып табылмайды. Ол қазіргі заманмен белсенді диалогқа түседі, оны

бейнелеудің формаларын, арналары мен әдістерін қайта қарастырады. Бұл тұрғыда арт-менеджмент әкімшілік қана емес, мәдени-делдалдық функцияны да орындайды. Ол тарихи-мәдени мазмұн мен өзгертін тұтыну форматтары арасындағы дәнекерге айналады. Арт-менеджер дәстүрлі музыканы заманауи аудитория, әсіресе, мультимедиялық, кросс-жанрлық және мультисенсорлық қабылдау түрлеріне бағдарланған жастар қабылдай алатын, түсінетін және бағалай алатындай жағдай жасайды.

Жанрлық будандастыру, қаралған жағдайлар көрсеткендей, мәдени бейімделудің тиімді стратегиясы болып шығады. Бұл дәстүрді жоғалту немесе оның түпнұсқалыққа нұқсан келтіретін коммерциялануын білдірмейді, керісінше, оның мәдени эволюциясының бір түрі, терең интонациялық және семантикалық кодтарды сақтай отырып, жаңа форматтарға қосуды қарастырады. Эстрадада, рэпте, электронды сахнада немесе орындаушылық өнерде күй, жыраулар поэзиясы элементтерін,

ғұрыптық вокалдық техниканы, дәстүрлі аспаптарды қолдану қазақ музыкалық дәстүрінің пластикасының жоғары деңгейін көрсетеді. Дәстүрлі музыканы қабылдаудың трансформациясы оның әлеуметтік және мәдени функцияларының өзгеруімен тығыз байланысты. Бұл үдеріс салт-дәстүрлік және трансмиссиялық сипаттан коммуникативтік, эстетикалық, брендтік деңгейге ауысуымен ерекшеленеді. Нәтижесінде музыка мәдени саясаттың элементіне, жұмсақ күш құралына, халықаралық кеңістіктегі елдің имиджін қалыптастыру тетігіне айналады. Осы тұрғыдан алғанда, ұлттық репертуар мен жаһандық музыкалық индустрияның тоғысқан жерінде жұмыс істейтін Димаш Құдайберген феномені — дәстүр мен заманауилықты біріктіре отырып, қазақ мәдениетінің халықаралық сахнадағы бейнесін жаңаша танытқан көрнекті мысал. Дәл осы кеңістікте заманауи арт-менеджменттің сақтау ғана емес, сонымен қатар, дамыту, жаңғырту және шығармашылық шабыттандыру сынды негізгі миссиялары ашылады.

Авторлардың үлесі:

И. Хамзина – мәтіннің теориялық бөлігін қалыптастыру, әдебиеттермен жұмыс және алынған деректерді интерпретациялау. Материалды талдау мен жүйелеу, зерттеудің практикалық бөлігін орындау.

Қ. Мусабаев – зерттеудің тұжырымдамасын анықтау, зерттеу міндеттерін белгілеу және әдістемесін әзірлеу. Негізгі мәтінді, аңдатпаны ғылыми редакциялау, кеңес беру және ғылыми жетекшілік ету.

Вклад авторов:

И. Хамзина – формирование теоретической части текста, работа с источниками и интерпретация полученных данных. Анализ и систематизация материала, выполнение практической части исследования.

К. Мусабаев – определение концепции исследования, выявление круга задач и разработка методологии исследования. Научное редактирование основного текста и аннотации, консультирование и научное руководство.

Authors' Contribution:

I. Khamzina – development of the theoretical part of the text, work with sources, and interpretation of the obtained data. Analysis and systematization of materials, implementation of the practical part of the study.

K. Musabayev – definition of the research concept, identification of the main tasks, and development of the research methodology. Scientific editing of the main text and annotation, consulting, and scientific supervision.

Дереккөздер тізімі

- Euronews. *Meet Kazakhstan's Music Innovators: From the Timeless Dombra to Cutting-Edge Electronic Sounds*. 2024. Қол жеткізген күні: 04.06.2025. <https://www.euronews.com/culture/2024/12/11/meet-kazakhstans-music-innovators-from-the-timeless-dombra-to-cutting-edge-electronic-so>
- Facebook Video. *STEPPE SONS – “QORQYT” (Live) // La Boheme Theater*. 2023. Қол жеткізген күні: 04.06.2025. <https://www.facebook.com/laboheme.theater/videos/2408940119339420/>
- Forbes Kazakhstan. “Эпоха ARO: как талантливый артист меняет взгляд на казахскую музыку.” 2024. Қол жеткізген күні: 04.06.2025. https://forbes.kz/articles/mechta_rodilas_1707447628
- Massaget.kz. “Qazaqsha терапия”. Әншілердің жаңа тобы ерекше концерт өткізді.” 2024. Қол жеткізген күні: 04.06.2025. <https://massaget.kz/news/Qazaqsha-terapiya-anshlerdn-jana-tobyi-erekshe-kontsert-119734/>
- NTK.kz. “Аро алғаш рет ауқымды акустикалық кешін өткізді!” 2023. Қол жеткізген күні: 04.06.2025. <https://www.ntk.kz/kz/revu/2023-05-29/aro-11733>
- Неттл, Бруно. *Этномузыкалогия*. Ағылшын тілінен аударма. Мәскеу: Прогресс-Традиция, 2005. – 384 б.
- Оспанова, Айгерім, және Раушан Жуманиязова. “Features of Kazakh Traditional Music as a Part of Modern Art Market.” *Opción*, т. 34, 2019, 1786–1822 66.
- Qazinform. *Dimash Qudaibergen Presents Natural and Cultural Treasures of Kazakhstan in His New Music Video*. 2024. Қол жеткізген күні: 04.06.2025. <https://qazinform.com/news/dimash-qudaibergen-presents-natural-and-cultural-treasures-of-kazakhstan-in-his-new-music-video-612650>
- Райс, Тимоти. *Этномузыкалогия: қысқаша кіріспе*. – Мәскеу: УРСС, 2014. – 200 б.
- The Diplomat. *The Dimash Phenomenon: Kazakhstan's Soft Power*. 2025. Қол жеткізген күні: 04.06.2025. <https://thedi diplomat.com/2025/05/the-dimash-phenomenon-kazakhstans-soft-power/>
- YouTube. ARO – «Адай» мотивімен рэп. 2025. Қол жеткізген күні: 04.06.2025. https://youtu.be/VakSIJL3pPs?si=L4P3bDPud_wMi-li
- YouTube. Құрманғазы – «Адай» (классикалық нұсқа). 2025. Қол жеткізген күні: 04.06.2025. <https://youtu.be/ijyeMvV1IEc?si=0yASgGFEkwuqUeYW>
- YouTube. *Steppe Sons – “Sarzhaylau”*. 2023. Қол жеткізген күні: 04.06.2025. <https://youtu.be/BWRDB994H4Y?si=0-JTWsfntKZUVuaP>

References

- Euronews. *Meet Kazakhstan's Music Innovators: From the Timeless Dombra to Cutting-Edge Electronic Sounds*. 2024. Accessed: 4 June 2025. <https://www.euronews.com/culture/2024/12/11/meet-kazakhstans-music-innovators-from-the-timeless-dombra-to-cutting-edge-electronic-so>
- Facebook Video. *STEPPESONS – “QORQYT” (Live) // La Boheme Theater*. 2023. Accessed: 4 June 2025. <https://www.facebook.com/laboheme.theater/videos/2408940119339420/>
- Forbes Kazakhstan. *Epokha ARO: kak talantlivyj artist menyaet vzglyad na kazakhskuyu muzyku [The ARO Era: How a Talented Artist Is Changing the View on Kazakh Music]*. 2024. Accessed 4 June 2025. https://forbes.kz/articles/mechta_rodilas_1707447628
- Massaget.kz. *“Qazaqsha terapiya”. Anshilderiñ jaña toby erekshe kontsert ötkizdi [“Qazaqsha Therapy”: A New Group of Singers Held a Special Concert.]* 2024. Accessed 4 June 2025. <https://massaget.kz/news/Qazaqsha-terapiya-anshlerdn-jana-tobyi-erekshe-kontsert-119734/>
- Nettl, Bruno. *Etnomuzykologiya [Ethnomusicology]*. Transl. from English. Moscow, Progress-Traditsiya, 2005.
- NTK.kz. *Aro alğаш ret auqymdy akustikalyq kesin ötkizdi! [Aro Held His First Large Acoustic Concert!]* 2023. Accessed: 4 June 2025. <https://www.ntk.kz/kz/revu/2023-05-29/aro-11733>
- Ospanova, Aigerim, and Raushan Jumaniyazova. “Features of Kazakh Traditional Music as a Part of Modern Art Market.” *Opción*, vol. 34, 2019, pp. 1786–1822.
- Qazinform. *Dimash Qudaibergen Presents Natural and Cultural Treasures of Kazakhstan in His New Music Video*. 2024. Accessed: 4 June 2025. <https://qazinform.com/news/dimash-qudaibergen-presents-natural-and-cultural-treasures-of-kazakhstan-in-his-new-music-video-612650>
- Rice, Timothy. *Etnomuzykologiya: kratkoe vvedenie [Ethnomusicology: A Short Introduction]*. Moscow: URSS, 2014.
- The Diplomat. *The Dimash Phenomenon: Kazakhstan's Soft Power*. 2025. Accessed: 4 June 2025. <https://thediplomat.com/2025/05/the-dimash-phenomenon-kazakhstans-soft-power/>
- YouTube. *ARO – «Aday» motivimen rep [ARO – Rap with the Motif of “Aday.”]* 2025. Accessed: 4 June 2025. https://youtu.be/VakSIJL3pPs?si=L4P3bDPUD_wMi-li
- YouTube. *Qurmanğazy – «Aday» (klassikalyq nusqa) [Kurmanğazy – “Aday” (Classical Version.)]* 2025. Accessed 4 June 2025. <https://youtu.be/ijyeMvV1IEc?si=0yASgGFEkwuqUeYW>
- YouTube. *Steppe Sons – “Sarzhaylau”*. 2023. Accessed: 4 June 2025. <https://youtu.be/BWRDB994H4Y?si=0-JTWsfTKZUVuaP>

Мусабаев Куат, Хамзина Инкар

Казахская национальная академия искусств имени Темирбека Жургенова (Алматы, Казахстан)

«ТРАНСФОРМАЦИЯ ТРАДИЦИОННОГО МУЗЫКАЛЬНОГО НАСЛЕДИЯ В ВОСПРИЯТИИ СОВРЕМЕННОГО СЛУШАТЕЛЯ»

Аннотация. Современная культурная среда формирует новые практики восприятия и воспроизводства традиционного музыкального наследия, активизируя процессы его трансформации в сознании слушателя. В контексте казахской этно-фольклорной музыки исследуется, каким образом сакральные, символические и мелодико-ритмические коды народного искусства адаптируются к ожиданиям цифровой аудитории. *Цель* исследования – выявление механизмов сценической и медиапрезентации традиционной музыки, способствующих её культурной актуализации. Методология строится на междисциплинарном подходе, включающем методы культурной антропологии, арт-менеджмента, музыкознания и медиаанализа. Эмпирическую базу составляют кейсы современных казахстанских музыкальных проектов, интегрирующих этнические элементы в актуальные жанровые и визуальные форматы. Используются также методы включённого наблюдения, визуального и дискурсивного анализа представителей творческих индустрий. В ходе исследования установлены основные принципы репрезентации этно-музыкального наследия: эмоционально-визуальное кодирование, сценическая гибридизация и медиаориентированное продвижение. Арт-менеджмент обозначается как ключевой медиатор между традицией и её современной интерпретацией. Практическая значимость заключается в возможности разработки эффективных стратегий сохранения и популяризации этнической музыки с учётом новых форм восприятия. Исследование вносит вклад в понимание культурной адаптации традиционного искусства и предлагает модели креативного взаимодействия с музыкальным наследием в условиях постколониального и цифрового контекстов. *Результаты* исследования: В ходе исследования выявлены ключевые принципы репрезентации этно-музыкального наследия: эмоционально-визуальное кодирование, жанровая гибридизация и медиаориентированное продвижение. Социологические данные подтвердили, что молодежная аудитория наиболее восприимчива к этнической музыке в современных сценических форматах.

Ключевые слова: этно-фольклорная музыка, традиционное наследие, современный слушатель, арт-менеджмент, сценическая трансформация, культурная адаптация.

Для цитирования: Мусабаев, Куат, и Инкар Хамзина. «Трансформация традиционного музыкального наследия в восприятии современного слушателя». *Central Asian Journal of Art Studies*, т. 10, № 3, 2025, с. 164-179, DOI: 10.47940/cajas.v10i3.1090

Авторы прочитали и одобрили окончательный вариант рукописи и заявляют об отсутствии конфликта интересов.

Mussabayev Kuat, Khamzina Inkar

Temirbek Zhurgenov Kazakh National Academy of Arts (Almaty, Kazakhstan)

THE TRANSFORMATION OF TRADITIONAL MUSICAL HERITAGE IN THE PERCEPTION OF THE MODERN LISTENER

Abstract. The contemporary cultural environment shapes new practices of perceiving and reproducing traditional musical heritage, intensifying its transformation in the listener's consciousness. In the context of Kazakh ethno-folk music, this study explores how the sacred, symbolic, and melodic-rhythmic codes of folk art are adapted to the expectations of the digital audience. The research aims to identify mechanisms of stage and media presentation of traditional music that contribute to its cultural actualization. The methodological framework is based on an interdisciplinary approach, combining methods of cultural anthropology, art management, musicology, and media analysis. The empirical basis includes case studies of contemporary Kazakhstani music projects that integrate ethnic elements into current genres and visual formats. Methods also include participant observation, as well as visual and discourse analysis, representing the creative industries. The study identifies key principles of representing ethno-musical heritage: emotional-visual encoding, performative hybridization, and media-oriented promotion. Art management is defined as a key mediator between tradition and its contemporary interpretation. The practical significance of the research lies in its potential to develop effective strategies for preserving and promoting ethnic music, considering new modes of perception. This study contributes to a deeper understanding of the cultural adaptation of traditional art and offers models of creative engagement with musical heritage in postcolonial and digital contexts. Research Results: The study identified the main strategies of representing ethno-musical heritage: emotional-visual encoding, performative hybridization, and media-oriented promotion. Survey findings demonstrated that younger audiences are the most receptive to ethnic music when presented through contemporary stage and media formats.

Keywords: ethno-folk music, traditional heritage, contemporary listener, art management, stage transformation, cultural adaptation

Cite: Mussabayev Kuat, Inkar Khamzina. «The transformation of traditional musical heritage in the perception of the modern listener» *Central Asian Journal of Art Studies*, т. 10, № 3, 2025, pp. 164-179, DOI: 10.47940/cajas.v10i3.1090

The authors has read and approved the final version of the manuscript and declare no conflicts of interests.

Автор туралы мәлімет:**Сведения об авторе:****Information about the author:**

Хамзина Іңкәр Нұржанқызы
— «Арт-менеджмент және продюссерлеу» кафедрасының оқытушысы, Темірбек Жүргенов атындағы Қазақ ұлттық өнер академиясы (Қазақстан, Алматы)

Хамзина Инкар Нуржанкызы
— преподаватель кафедры «Арт-менеджмент и продюсирование» Казахской национальной академии искусств имени Темирбека Жургенова (Қазақстан, Алматы)

Khamzina Inkar Nurzhankyzy — lecturer of the Department of “Art Management and Producing”, Temirbek Zhurgenov Kazakh National Academy of Arts (Kazakhstan, Almaty)

ORCID ID: 0009-0001-4202-4196
E-mail: inkarkhamzina@mail.ru

Мусабаев Қуат Мананбаевич
— экономика ғылымдарының кандидаты, «Арт-менеджмент және продюссерлеу» кафедрасының доценті, Темірбек Жүргенов атындағы Қазақ ұлттық өнер академиясы (Қазақстан, Алматы)

Мусабаев Қуат Мананбаевич
— кандидат экономических наук, доцент кафедры «Арт-менеджмент и продюсирование» Казахской национальной академии искусств имени Темирбека Жургенова (Қазақстан, Алматы)

Musabayev Kuat M. — Candidate of Economic Sciences, Associate Professor of the Department “Art Management and Producing,” Temirbek Zhurgenov Kazakh National Academy of Arts (Kazakhstan, Almaty)

ORCID ID: 0009-0001-4202-4196
E-mail: inkarkhamzina@mail.ru